Імплементація положень Директиви (ЄС) 2024/1226 у Кримінальний кодекс України: прогалини та пропозиції de lege ferenda

Яцина Максим Олександрович[1]

Опубліковано	Секція	УДК
30.09.2025	Право	341.171:343(477)

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20443910

Анотація. Євроінтеграційний розвиток України потребує оновлення кримінального законодавства відповідно до правового доробку Європейського Союзу. Особливе значення має сфера відповідальності за порушення обмежувальних заходів. Стаття присвячена дослідженню системного порівняльно-правого дослідження положень статті 3 Директиви (ЄС) 2024/1226 від 24 квітня 2024 р. про визначення кримінальних правопорушень і санкцій за порушення обмежувальних заходів Європейського Союзу та чинної редакції Кримінального кодексу України. Встановлено, що Кримінальний кодекс України не забезпечує повної відповідності положенням Директиви (ЄС) 2024/1226, адже він не містить тих складів кримінальних правопорушень, наявності яких вимагає даний acquis ЄС. Визначено, що неузгодженості та прогалини стосуються чотирьох статей Кримінального кодексу України, які у вітчизняній дискусії часто згадуються як такі, що охоплюють санкційні порушення (ст. 110-2, ст. 111-1, ст. 209 і ст. 332-2 Кримінального кодексу України). Обґрунтовано тезу про доктринальну неможливість покриття санкційного об'єкта існуючими нормами на трьох рівнях: темпоральної асиметрії, функціональної невідповідності і доктринально-структурної різниці основних безпосередніх об'єктів кримінально-правової охорони. Підкреслено, що фрагментарне застосування норм не усуває системної прогалини. Санкційні порушення мають самостійний об'єкт кримінально-правової охорони. Сформульовано чотири авторські пропозиції de lege ferenda щодо усунення виявлених неузгодженостей та прогалин положень Кримінального кодексу України до вимог Директиви (ЄС) 2024/1226 через механізм апроксимації відповідних положень acquis ЄС. Імплементація зазначених положень розглядається як умова посилення правової визначеності. Вона також важлива для ефективності санкційної політики.

Ключові слова: директива, гармонізація, обмежувальні заходи, санкційне acquis, євроінтеграція, кримінально-правова відповідальність, апроксимація, Кримінальний кодекс України, acquis ЄС, de lege ferenda.

---

[1] доктор філософії зі спеціальності «Право», старший викладач кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5512-5378

Implementation of the provisions of Directive (EU) 2024/1226 into the Criminal Code of Ukraine: gaps and proposals de lege ferenda

Annotation. The European integration development of Ukraine requires updating the criminal legislation in accordance with the legal amendments of the European Union. Of particular importance is the area of responsibility for violation of restrictive measures. The article is devoted to the systematic comparative legal study of the provisions of Article 3 of Directive (EU) 2024/1226 of April 24, 2024 on the definition of criminal offenses and sanctions for violation of restrictive measures of the European Union and the current version of the Criminal Code of Ukraine. It was established that the Criminal Code of Ukraine does not ensure full compliance with the provisions of Directive (EU) 2024/1226, because it does not contain the components of criminal offenses required by this EU acquis. It was determined that the inconsistencies and gaps relate to four articles of the Criminal Code of Ukraine, which are often mentioned in the domestic debate as covering sanctionable violations (Article 110-2, Article 111-1, Article 209 and Article 332-2 of the Criminal Code of Ukraine). The thesis about the doctrinal impossibility of covering the sanctions object with the existing norms on three levels is substantiated: temporal asymmetry, functional inconsistency and doctrinal-structural difference of the main direct objects of criminal law protection. It is emphasized that the fragmentary application of norms does not eliminate the systemic gap. Violations of sanctions have an independent object of criminal protection. Four author's de lege ferenda proposals have been formulated to eliminate identified inconsistencies and gaps in the provisions of the Criminal Code of Ukraine to the requirements of Directive (EU) 2024/1226 through the mechanism of approximation of the relevant provisions of the EU acquis. The implementation of the specified provisions is considered as a condition for strengthening legal certainty. It is also important for the effectiveness of the sanctions policy.

Keywords: directive, harmonization, restrictive measures, sanctions acquis, European integration, criminal-legal responsibility, approximation, Criminal Code of Ukraine, EU acquis, de lege ferenda.

Вступ

Постановка проблеми. У сучасній правовій системі України питання адаптації кримінального законодавства до права Європейського Союзу набуває особливого значення. Це пов'язано не лише з євроінтеграційним корпусом держави, а й з потребою забезпечити дієві механізми відповідальності за порушення санкційного режиму. Євроінтеграційний вектор розвитку України, юридичне закріплення якого знайшло відображення у Преамбулі та статтях 102 і 116 Конституції України (у редакції Закону № 2680-VIII від 7 лютого 2019 р.) [1], і набуття 23 червня 2022 року Україною статусу держави-кандидата на членство в Європейському Союзі (далі – ЄС або Союз) суттєво змінили не лише політико-правову модальність національного законотворчого процесу, але й систему його змістовних орієнтирів. Зокрема, кримінально-правова сфера, яка традиційно сприймалася як одна з найбільш «суверенних» галузей національного права, об'єктивно опинилася в режимі необхідної адаптації до acquis Європейського Союзу (далі – acquis ЄС) – у форматі поступової апроксимації. Для кримінального права така адаптація має практичний вимір. Вона стосується не загального наближення законодавства, не конкретного наближення законодавства, а конкретного визначення складів кримінальних правопорушень, санкцій та меж відповідальності.

У межах процесу скринінгу законодавства, започаткованого Європейською Комісією, кластер I «Основи» (Fundamentals), що охоплює, зокрема, розділ 23 «Судова влада та основоположні права» і розділ 24 «Юстиція, свобода і безпека», визнано пріоритетним для відкриття переговорних позицій для України. У контексті стратегічного планування, яке здійснюється в нашій державі відповідно до Дорожньої карти верховенства права (2025) [2] та Всеохоплюючого стратегічного плану реформування правоохоронної сфери на 2023–2027 роки [3], кримінально-правова політика у напрямку протидії злочинності розглядається як одна з ключових складових у переговорному процесі [4].

Виняткової актуальності проблематика дослідження набуває через той факт, що 24 квітня 2024 р. acquis ЄС поповнилися Директивою (ЄС) 2024/1226 Європейського Парламенту і Ради про визначення кримінальних правопорушень і санкцій за порушення обмежувальних заходів Союзу (далі – Директива (ЄС) 2024/1226) [5]. Цей акт став одним з перших «санкційних» acquis ЄС, який встановлює мінімальні стандарти криміналізації порушень обмежувальних заходів Союзу та був ухвалений на підставі ст. 83(1) Договір про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС) після включення таких порушень до переліку «єврозлочинів» Рішенням Ради (ЄС) 2022/2332 від 28 листопада 2022 р. [6]. Концептуально Директива (ЄС) 2024/1226 продовжує санкційну архітектуру ЄС, побудовану на статтях 29 Договору про Європейський Союз (далі – ДЄС) і 215 ДФЄС та засадничих актах щодо обмежувальних заходів проти російської федерації, серед яких – Рішення Ради (ЄС) 2014/512/CFSP від 31 липня 2014 р. [7].

Значення цієї Директиви полягає в тому, що вона переводить порушення обмежувальних заходів із площини політико-правового реагування у площину кримінально-правової охорони. Тому для України важливо не лише врахувати її положення, а й перевірити, чи здатні чинні норми Кримінального кодексу виконати цю функцію. На національному рівні Україна має власну санкційну архітектуру, основою якої є Закон України «Про санкції» від 14 серпня 2014 р. № 1644-VII [8], водночас останній не передбачає ані кримінальної, ані спеціальної адміністративної відповідальності за порушення обмежувальних заходів. Саме ця обставина формує практичну проблему дослідження. Санкційний режим існує, але спеціальний механізм кримінально-правового реагування на його порушення залишається недостатньо визначеним. Отже, для України як держави-кандидата на членство в ЄС актуальність проблематики про відповідність Кримінального кодексу України [9] (далі – КК України) вимогам Директиви (ЄС) 2024/1226 є беззаперечною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання гармонізації національного законодавства відповідно до acquis ЄС у санкційній сфері тривалий час посідає чільне місце у науково-правовому дискурсі як України, так і Європи. Праці європейських дослідників свідчать про існування активної дискусії щодо криміналізації порушень обмежувальних заходів. Зокрема, W. Van Ballegooij [10] описує підготовчу фазу до Директиви, як двокроковий підхід Європейської Комісії: спершу включення порушень санкцій до переліку єврозлочинів Рішенням Ради 2022/2332, далі – власне Директива з визначенням конкретних складів. P. Csonka і L. Zoli [11] як представники керівництва «Justice Policies» Європейської Комісії надають офіційне роз'яснення прийнятої Директиви, у тому числі крізь призму компетенції Європейської прокуратури (EPPO). А. Мойсеєнко [12; 13] у своїх публікаціях у «German Law Journal» та «The Modern Law Review» 2024 р. розглядає санкції як інструмент кримінально-правової відповідальності за межами зовнішньополітичного інструментарію та їх таргетоване застосування. Порівняльний звіт Genocide Network Secretariat при Eurojust [14] систематизує підходи держав до кримінального або адміністративного переслідування порушень санкцій і показує нерівномірність національних моделей відповідальності. Інституційні та практичні наслідки режимів санкцій ЄС проти російської федерації розкрито у

дослідженні Європейського парламенту щодо імплементації, моніторингу й посилення спроможностей ЄС у сфері санкцій [15]. У концептуальній рамці наднаціональної кримінальної політики В. Міцилегас [16] обґрунтовує перехід від «безпекової» (securitised) і «функціональної» (functional) криміналізації, в межах яких побудовано чинну систему статей 83(1) і 83(2) ДФЄС, до підходу, орієнтованого на спільні цінності Союзу.

Щодо вітчизняної науки, то останніми роками кількість досліджень, які підіймають різні аспекти адаптації кримінально-правового регулювання ЄС, зростає. Одним з першопроходьців з даної тематики стали дослідження В. Кузнецова [17], який досліджує витоки і нормотворчі проблеми криміналізації порушення законодавства про санкції з оглядом основних законопроєктів, які пропонуються українськими парламентарями. Значний доробок щодо апроксимації національного кримінального законодавства до acquis ЄС здійснив у своїх працях В. Туляков [18; 19], який обґрунтовує базовий алгоритм такої апроксимації, що охоплює матеріальний, процесуальний, процедурний, пенітенціарний і превентивний аспекти, та формує тезу про необхідність розгляду засад кримінального права (рівність, юридична визначеність, пропорційність, передбачуваність, субсидіарність, законність) виключно у векторі примата прав людини та безпеки жертв злочинів. У своєму віктимологічно-орієнтованому дослідженні 2023 р. В. Туляков критично оцінює відповідність українського підходу до захисту жертв міжнародним стандартам [20]. А доктринальне порівняльно-правове дослідження кримінального законодавства України та держав континентальної Європи здійснив М. Хавронюк у своїй докторській дисертації ще у 2007 р. [21].

Щодо тих аспектів кримінально-правового регулювання, які безпосередньо стосуються предмета аналізу Директиви (ЄС) 2024/1226 у площині статей КК України, варто згадати: щодо ст. 110-2 КК України є дослідження Т. Лиська і С. Макознак [22], в якому подано прямий доктринальний аналіз цієї статті у контексті фінансування антиконституційних дій, та працю Р. Мельниченка [23] про правову кваліфікацію злочинів щодо фінансування агресора; щодо ст. 111-1 КК варто згадати дослідження таких науковців, як П. Фріса [24], О. Крука і В. Кондратішиної [25] про кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність; щодо ст. 209 КК – аналіз А. Беніцького [26] системних проблем кваліфікації легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, зокрема значення предикатного злочину для кваліфікації відповідних діянь. Емпіричне підкріплення доктринально-структурного характеру прогалини знаходимо у науково-правовому висновку М. Пашковського [27] щодо законопроєктів № 10136 і 10136-1, який показує, що поточний законодавчий рух у 2023–2024 рр. довкола ст. 110-2 і 111-1 КК України спрямований на посилення їх функції як норм проти злочинів проти основ національної безпеки, а не на репозиціонування під санкційні порушення.

Однак аналіз вищенаведених джерел дозволяє стверджувати, що, попри значний обсяг доктринальної уваги до різних, окремо виділених аспектів проблематики, Директива (ЄС) 2024/1226 у її перспективі впливу на кримінально-правове регулювання України ще не отримала системного доктринального опрацювання, а тому формат поелементного зіставлення зі статтями КК України може бути початковим у подальшому напрямку таких досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність наукових праць, присвячених адаптації кримінального законодавства України до права Європейського Союзу та окремим аспектом санкційної політики, питання імплементації Директиви (ЄС) 2024/1226 залишається недостатньо розробленим. Невирішеним є питання про те, чи можуть чинні положення Кримінального кодексу України забезпечити повне охоплення порушень обмежувальних заходів, визначених у статті 3 цієї директиви. Також потребує уточнення співвідношення санкційних порушень зі складами кримінальних правопорушень, передбаченими статтями 110-2, 111-1, 209 і

332-2 Кримінального кодексу України. Це зумовлює потребу в окремому аналізі прогалин чинного законодавства та формулюванні пропозицій щодо його подальшої апроксимації до вимог Європейського Союзу.

Метою статті є системний опис положень Директиви (ЄС) 2024/1226, їх порівняльний аналіз з нормами КК України, виявлення між ними неузгодженостей та формулювання пропозицій de lege ferenda щодо їх подолання.

Результати

Кримінально-правова складова acquis ЄС побудована на двох ключових елементах первинного європейського права. Першим є ДФЄС [28], ст. 82 якого закріплює основи процесуальної гармонізації, тоді як ст. 83 встановлює компетенцію Союзу щодо матеріального кримінального права у двох вимірах: щодо так званих «єврозлочинів» (вичерпного переліку особливо тяжких злочинних діянь з транскордонним виміром (ст. 83(1) ДФЄС), і щодо допоміжної, або функційної гармонізації (ст. 83(2) ДФЄС), яка дозволяє Союзу криміналізувати порушення гармонізованих політик. Архітектура санкційного режиму ЄС спирається на ст. 29 ДЄС, яка уповноважує Європейську Раду ухвалювати рішення у сфері спільної зовнішньої і безпекової політики, та ст. 215 ДФЄС, що передбачає механізм виконання таких рішень через регламенти Ради, які набувають прямої дії у внутрішньому правопорядку держав-членів. Другим таким елементом є Хартія основоположних прав Європейського Союзу (далі – Хартія) [29], яка з набуттям чинності Лісабонським договором 1.01.2009 р. отримала юридичну силу первинного права (ст. 6(1) ДФЄС). Ст. 49 Хартії закріплює принцип законності у кримінальному праві, що становить нормативну рамку для будь-якої гармонізаційної криміналізації, у тому числі санкційної.

Технікою для гармонізації, обраною законодавцем ЄС у сфері матеріального кримінального права санкційного спрямування, є техніка мінімальної гармонізації через директиви [10; 13]. Вона зводиться до встановлення обов'язкових мінімальних стандартів криміналізації, тобто визначення складів і мінімальних максимальних санкцій, тоді як держава-член зберігає дискрецію у виборі конкретних законодавчих рішень. Як зауважують P. Csonka і L. Zoli [11], Директива (ЄС) 2024/1226 одночасно розширює предметну компетенцію Європейської прокуратури ЕРРО на кримінальні провадження за порушення санкцій – що змінює інституційну архітектуру правозастосування.

Директива (ЄС) 2024/1226 прийнята 24 квітня 2024 р. та у статті 3 встановлює мінімальні стандарти криміналізації восьми категорій умисних діянь, що становлять порушення обмежувальних заходів Союзу: (a) надання активів або економічних ресурсів підсанкційній особі або їх використання на її користь; (b) нездійснення замороження активів за наявності такого обов'язку; (c) забезпечення в'їзду на територію або транзиту через територію держави-члена особою, до якої застосовано заборону в'їзду; (d) укладення або продовження дії правочинів з третіми державами або особами, до яких застосовано торговельні обмеження; (e) торгівля забороненими товарами або послугами або їх передача; (f) надання заборонених фінансових послуг; (g) обхід обмежувальних заходів; (h) порушення обов'язків інформування фінансовими установами та іншими відповідальними суб'єктами. Перелічені категорії підлягають поелементному зіставленню з відповідними положеннями Кримінального кодексу України, результатом якого стало виявлення конкретних неузгодженостей нормативного характеру (систематичне зіставлення представлено у Таблиці 1).

Таблиця 1

Поелементне зіставлення статті 3 Директиви (ЄС) 2024/1226 з положеннями Кримінального кодексу України

Положення Директиви (ЄС) 2024/1226	Норма КК України	Характер прогалини
Ст. 3(1)(a, b, f) – надання підсанкційній особі активів, послуг тощо; нездійснення замороження; надання заборонених фінансових послуг.	Ст. 110-2 КК (фінансування антиконституційних дій). Ст. 209 КК (легалізація майна злочинного походження).	Ст. 110-2 КК – лише при спеціальній меті дестабілізації; не охоплює підсанкційних осіб без такої мети. Ст. 209 КК – лише при злочинному походженні майна; підсанкційне майно не еквівалентне злочинному походженню.
Ст. 3(1)(c) – забезпечення в'їзду або транзиту особою з забороною в'їзду.	Ст. 332-2 КК (незаконне перетинання державного кордону).	Часткове покриття з чотирма обмеженнями: різний об'єкт; лише незаконний спосіб перетину; виключення транзиту; відсутність зв'язку з санкційним списком ЄС.
Ст. 3(1)(d, e) – укладення заборонених правочинів; торгівля забороненими товарами/послугами.	Ст. 111-1 КК (колабораційна діяльність – ч. 4–7).	Часткове охоплення лише при перетині з колабораційним суб'єктом (окупаційні адміністрації, держава-агресор); інші підсанкційні юрисдикції не охоплені.
Ст. 3(1)(g) – обхід обмежувальних заходів.	Відсутній.	Системна прогалина – окремого складу немає.
Ст. 3(1)(h) – порушення обов'язків інформування.	Частково – ст. 209-1 КК (порушення фін. моніторингу), але об'єкт інший.	Об'єкт ст. 209-1 КК – режим фінансового моніторингу, а не цілісність санкційного режиму. Покриття дотичне.

Джерело: власна розробка автора

У таблиці 1 наведено зіставлення основних категорій діянь, передбачених статтею 3 Директиви (ЄС) 2024/1226, з положеннями Кримінального кодексу України. Таке зіставлення показує, що чинні норми КК України не утворюють цілісної системи кримінально-правової охорони санкційного режиму. Їх застосування можливе лише в окремих випадках, коли санкційне порушення одночасно має ознаки іншого кримінального правопорушення. Це означає, що проблема полягає не лише у відсутності самостійного складу кримінального правопорушення, спрямованого саме на захист режиму обмежувальних заходів.

Для з'ясування реального рівня відповідності КК України вимогам Директиви (ЄС) 2024/1226 необхідно проаналізувати ті норми, які потенційно можуть бути пов'язані з порушенням обмежувальних заходів. Йдеться не про формальну подібність окремих діянь, а про те, чи охоплюють ці статті санкційне порушення за своїм об'єктом, метою, способом вчинення та колом суб'єктів. Саме тому подальший аналіз зосереджено на статтях 110-2, 111-1, 209 і 332-2 КК України. Отже, ст. 110-2 КК України може мати значення лише тоді, коли надання активів пов'язане зі спеціальною антиконституційною метою. За відсутності такої мети санкційне порушення не утворює складу цього кримінального правопорушення. Норма прийнята 19 червня 2014 р. як

реакція на агресію російської федерації проти України; розташована у Розділі I Особливої частини КК – «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України». Як зауважують Т. Лисько і С. Макознак [22], спеціальна мета (насильницька зміна конституційного ладу або зміна кордону) є обов'язковою ознакою складу: без неї фінансування виходить за межі статті. Р. Мельниченко [23] показує, що ширша категорія «фінансування агресора» лише дотично пересікається зі складом ст. 110-2 КК. Зіставлення зі ст. 3 Директиви (ЄС) 2024/1226 свідчить, що ст. 110-2 КК не покриває санкційні порушення у розумінні acquis ЄС: ст. 3(1)(a) Директиви охоплює надання активів підсанкційній особі незалежно від мети дестабілізації, тоді як ст. 110-2 КК вимагає спеціальної мети посягання на конституційний лад. Покриття фрагментарне і виникає лише при перетині двох незалежних кваліфікацій. Інша можлива точка перетину з санкційними порушеннями пов'язана зі ст. 111-1 КК України, яка охоплює окремі форми співпраці з державою-агресором та окупаційними структурами. Норма прийнята 3 березня 2022 р.; розташована у Розділі I Особливої частини КК поряд зі ст. 110-2. Як показують О. Крук і В. Кондратішина [25], ст. 111-1 КК структурно спрямована на регулювання поведінки фізичних осіб у відносинах з окупаційними адміністраціями та військовими угрупованнями держави-агресора, а не на дотримання санкційного режиму як такого. Висновок М. Пашковського [27] щодо законопроєктів № 10136 і 10136-1 емпірично підтверджує цю структурну орієнтацію: законодавчий рух довкола ст. 111-1 КК спрямований на посилення її функції як норми проти злочинів проти основ національної безпеки, а не на репозиціонування під санкційний режим. Часткове покриття можливе у вузькому сегменті: економічна співпраця (ч. 4 ст. 111-1) з підсанкційним резидентом держави-агресора може одночасно становити і колабораційну діяльність, і порушення обмежувальних заходів. Однак це збіг кваліфікацій, не структурне покриття. Окремого аналізу потребує ст. 209 КК України, оскільки санкційні порушення часто пов'язані з активами, фінансовими операціями та майном підсанкційних осіб. Норма входить до КК від 2001 р., з останніми змістовними змінами 2019 р. в межах гармонізації з вимогами FATF та Директиви (ЄС) 2018/1673 про боротьбу з відмиванням коштів кримінально-правовими засобами. Розташована у Розділі VII – «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності». Як показує А. Беніцький [26], кваліфікаційне ядро ст. 209 КК – злочинне походження майна як предикатний факт. Без встановлення предикатного злочину склад ст. 209 КК не утворюється. Це визначає принципову межу її застосовності до санкційних порушень: актив, що належить підсанкційній особі, не є «злочинного походження» сам по собі, він є об'єктом санкційного впливу не через походження, а через статус володільця. Часткове перекриття зі ст. 3(1)(a) Директиви можливе лише у вузьких ситуаціях: коли легалізаційна операція одночасно є наданням активів підсанкційному суб'єкту, і коли актив дійсно має злочинне походження. Ще одним напрямом зіставлення є ст. 332-2 КК України, оскільки Директива (ЄС) 2024/1226 прямо передбачає криміналізацію забезпечення в'їзду або транзиту особи, щодо якої діє відповідна заборона. Норма доповнила КК України Законом № 2599-VIII від 18 жовтня 2018 р.; розташована у Розділі XIV – «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації». Ст. 332-2 КК України у ч. 1 формально включає особу, якій заборонено в'їзд, як альтернативний суб'єктний елемент. Однак ця норма змістовно та за своєю структурою не здатна на виконання вимог ст. 3(1)(c) Директиви за чотирма параметрами: по-перше, об'єкт охорони різний (порядок державного кордону, а не цілісність санкційного режиму); по-друге, об'єктивна сторона неповна – норма застосовна лише при кумуляції суб'єктної ознаки з незаконним способом перетину (поза пунктом пропуску, без документів, з недостовірними документами), тоді як легальний перетин з дійсним паспортом не охоплюється; по-третє, транзит виключений – ст. 3(1)(c) Директиви охоплює «entering

or transiting» (в'їзд чи транзит), а ст. 332-2 КК – лише перетинання державного кордону; по-четверте, відсутній зв'язок з обмежувальним заходом ЄС – норма працює лише з національною забороною в'їзду за указом Президента, тоді як підсанкційний суб'єкт ЄС за рішенням Ради ЄС та відповідно до положень ст. 29 ДЄС безпосередньо не охоплюється. Отже, аналіз зазначених статей показує, що їхня схожість із положеннями Директиви є лише частковою. Вони охоплюють окремі суміжні ситуації, але не формують самостійного механізму кримінально-правового захисту санкційного режиму. Саме ця обставина пояснює потребу в окремій нормі КК України, яка була б безпосередньо спрямована на порушення обмежувальних заходів.

Окремо слід зазначити, що дослідження норм чинного КК України виявляє ще низку статей, які охоплюють санкційні порушення лише дотично і фрагментарно: ст. 258-5 (фінансування тероризму) та ст. 258-6 (перетинання державного кордону з терористичною метою) – їх застосування можливе лише при подвійній кваліфікації підсанкційної особи як терориста; ст. 364 (зловживання владою) – для службових осіб у межах їх службових обов'язків; ст. 365-2 (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги та іншими спеціальними суб'єктами) – для відповідного спеціального суб'єктного складу; ст. 209-1 (порушення законодавства про фінансовий моніторинг) – для суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Жодна з цих норм не охороняє функціональну цілісність санкційного режиму як такого, а має інший основний безпосередній об'єкт кримінально-правової охорони.

Прикладом застосування персональних санкцій в Україні є Указ Президента України № 675/2025, яким введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 10 вересня 2025 року про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) [30]. Якщо особа з такого санкційного списку перетне кордон України з дійсним паспортом у пункті пропуску, то формальний склад кримінального правопорушення ст. 332-2 КК не утворюється; жодна з чотирьох розглядуваних статей КК України у такій ситуації не застосовується, що ілюструє системний характер виявленої прогалини. Крім того, Закон України «Про санкції» не містить жодної відсилки до Кримінального кодексу України, так само як і Кодекс України про адміністративні правопорушення не містить спеціальної норми про адміністративну відповідальність за порушення санкційного режиму. Реакція національного права повністю розпорошена між нормами загальної дії, заходами фінансового моніторингу та фрагментарним кримінальним покриттям через окремі статті КК України з різними родовими об'єктами охорони.

Аналіз положень Директиви (ЄС) 2024/1226 у їх співвідношенні до КК України дає підстави стверджувати, що виявлені прогалини мають різнорідний характер і потребують диференційованих стратегій законодавчої адаптації. Прогалина має не функціональний, а структурно-генетичний характер: усі чотири розглядувані норми КК України (ст. 110-2, 111-1, 209, 332-2) ухвалені або змінювались ще до прийняття Директиви (ЄС) 2024/1226 у травні 2024 р., тому за апріорі не могли бути спроєктовані для покриття санкційних вимог у логіці acquis ЄС. Доктринально-структурна різниця основних безпосередніх об'єктів кримінально-правової охорони (конституційний лад, територіальна цілісність (ст. 110-2); суверенітет, обороноздатність (ст. 111-1); порядок легалізації, цілісність фінансової системи (ст. 209); недоторканість державного кордону (ст. 332-2) – означає, що жодна з цих норм не охороняє функціональну цілісність режиму обмежувальних заходів як інструмента спільної зовнішньої і безпекової політики ЄС. Кваліфікація санкційного порушення за будь-якою з розглянутих норм була б помилковою кваліфікацією за родовим об'єктом. Це не функціональна прогалина – це доктринальна неможливість.

Висновки

Імплементація Директиви (ЄС) 2024/1226 є закономірним етапом адаптації кримінального законодавства України до правового доробку Європейського Союзу. Проведене дослідження засвідчило, що чинний КК України не забезпечує повного охоплення порушень обмежувальних заходів, передбачених статтею 3 Директиви. Окремі положення КК України, зокрема статті 110-2, 111-1, 209, 209-1, 258-5, 258-6, 332-2, 364 і 365-2, можуть застосовуватись лише фрагментарно. Вони мають інший основний об'єкт кримінально-правової охорони і не спрямовані безпосередньо на захист функціональної цілісності санкційного режиму.

Отже, подальша апроксимація кримінального законодавства України потребує запровадження окремої спеціальної статті в КК України. Така норма має охоплювати основні категорії санкційних порушень, передбачені Директивою (ЄС) 2024/1226, а також враховувати вимоги щодо санкцій, обтяжуючих обставин і відповідальності юридичних осіб. Це дозволить підвищити правову визначеність, посилити ефективність санкційної політики та забезпечити належне виконання Україною євроінтеграційних зобов'язань у кримінально-правовій сфері.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (у редакції Закону № 2680-VIII від 7 лютого 2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.
2. Дорожня карта верховенства права (Rule of Law Roadmap): Стратегічний документ України на шляху до членства в Європейському Союзі, 2025. URL: https://www.minjust.gov.ua.
3. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки: схвалений Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023.
4. Krapyvin Ye. Criminal Policy and Strategic Planning in Combating Crime: Prospects and the Role of European Integration / Agency for Legislative Initiatives, JustTalk platform. URL: https://parlament.org.ua/en/analytics/criminal-policy-and-strategic-planning-in-combating-crime-prospects-and-the-role-of-european-integration/.
5. Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures and amending Directive (EU) 2018/1673 // OJ L, 29.4.2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1226/oj/eng.
6. Council Decision (EU) 2022/2332 of 28 November 2022 on identifying the violation of Union restrictive measures as an area of crime that meets the criteria specified in Article 83(1) of the Treaty on the Functioning of the European Union // OJ L 308, 29.11.2022, p. 18–21. URL: https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?lang=en
7. Council Decision 2014/512/CFSP of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine // OJ L 229, 31.7.2014, p. 13 (with subsequent amendments). URL: https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?lang=en
8. Про санкції: Закон України від 14 серпня 2014 р. № 1644-VII (із змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18.
9. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (із змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.
10. Van Ballegooij W. Ending Impunity for the Violation of Sanctions through Criminal Law // eucrim – The European Criminal Law Associations' Forum. 2022. Vol. 17(2). P. 146–151. DOI: https://doi.org/10.30709/eucrim-2022-009.

11. Csonka P., Zoli L. The New Directive on the Violation of Union Restrictive Measures in the Context of the EPPO // eucrim. 2024. Vol. 19(1). P. 76–80. DOI: https://doi.org/10.30709/eucrim-2024-006.
12. Moiseienko A. Crime and Sanctions: Beyond Sanctions as a Foreign Policy Tool // German Law Journal. 2024. Vol. 25(1). P. 17–47. DOI: https://doi.org/10.1017/glj.2023.103.
13. Moiseienko A. The Sins of the Fathers: Targeted Sanctions against Family Members of Primary Targets // The Modern Law Review. 2024. Vol. 87(4). P. 926–966. DOI: https://doi.org/10.1111/1468-2230.12864.
14. Genocide Network Secretariat. Prosecution of sanctions (restrictive measures) violations in national jurisdictions: a comparative analysis. The Hague: Eurojust, 2021. URL: https://www.eurojust.europa.eu/publication/expert-report-prosecution-sanctions-restrictive-measures-violations-national-jurisdictions.
15. European Parliament. Implementation and monitoring of the EU sanctions' regimes, including recommendations to reinforce the EU's capacities to implement and monitor sanctions. Brussels: European Parliament, 2023. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/702603/EXPO_STU(2023)702603_EN.pdf.
16. Mitsilegas V. The future of EU Criminal Justice: Towards a values-driven European criminal law // New Journal of European Criminal Law. 2025. Vol. 16(2). P. 123–127. DOI: https://doi.org/10.1177/20322844251352330.
17. Кузнецов В. В. Криміналізація порушення законодавства про санкції: витоки і проблеми нормотворчої діяльності // Нове українське право. 2025. Вип. 1. С. 123–131. DOI: https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.16.
18. Туляков В. О. Апроксимація кримінального законодавства України до права Європейського Союзу (методологія питання) // Право України. 2023. № 3. С. 101–114. DOI: https://doi.org/10.33498/louu-2023-03-101.
19. Туляков В. О. Апроксимація кримінального права України у контексті законодавчої роботи ЄС: перспективи та методи // Вісник Національної академії правових наук України. 2023. Т. 30. № 3. С. 323–335. DOI: https://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-3-323.
20. Туляков В. Віктимологічні засади кримінального права України: на шляху до апроксимації міжнародних стандартів // Вісник Асоціації кримінального права України. 2023. № 2(20). С. 1–25. DOI: https://doi.org/10.21564/23119640.2023.20.290779.
21. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: дис. … докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2007. 246 с.
22. Лисько Т. Д., Макознак С. Є. Кримінальна відповідальність за ст. 110-2 КК України «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України» // Юридичний вісник. 2023. № 1 (66). С. 186–191. DOI: https://doi.org/10.18372/2307-9061.66.17435.
23. Мельниченко Р. Правова кваліфікація злочинів щодо фінансування агресора // Публічне право. 2025. № 139. С. 72–85. DOI: https://doi.org/10.31617/3.2025(139)06.
24. Фріс П. Психологічні та ідеологічні складові кримінально-правової правосвідомості осіб що вчинили колабораційні злочини в умовах агресії росії проти України (основи формування та характеристика) Колабораційна діяльність. Польсько-український досвід боротьби / Redakcja naukowa: B. M. Nowak, P. Fris. Наукові редактори: Б. М. Новак, П. Фріс. Warsawa: Akademia

Wymiaru Sprawiedliwości, с. 327–358. URL: https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/22577/1/fris%2ccollaboration.pdf
25. Крук О. Р., Кондратішина В. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність: теоретико-правовий аналіз та законодавче регулювання // UNIVERSUM. 2025. № 21. С. 200–213.
26. Беніцький А. С. Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом: проблеми кримінально-правової кваліфікації // Південноукраїнський правничий часопис. 2024. № 4. С. 32–37. DOI: https://doi.org/10.32850/sulj.2024.4.6.
27. Пашковський М. Науково-правовий висновок щодо проєкту Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за деякі злочини проти основ національної безпеки України (№ 10136 від 09.10.2023; альтернативний проєкт № 10136-1 від 24.10.2023). Київ: Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2024. 226 с.
28. Договір про функціонування Європейського Союзу (консолідована версія) // Official Journal of the European Union. C 326. 26.10.2012. P. 47–199.
29. Хартія основоположних прав Європейського Союзу (2007/C 303/01) // Official Journal of the European Union. C 326. 26.10.2012. P. 391–407.
30. Указ Президента України № 675/2025 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 10 вересня 2025 року “Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)”» від 10 вересня 2025 року. URL: https://www.president.gov.ua/documents/6752025-56441.